

9. 9. 2000

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Důvodová zpráva k zákonu o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

D ů v o d o v á z p r á v a

O b e c n á č á s t

Matriky jsou jednou z nejstarších evidencí, vedenou původně duchovními katolické církve. V 18. a 19. století byl doceněn význam matrik a řada států začala údaje obsažené v matrikách využívat. V některých, například Francii, bylo rozhodnuto, že matriky povedou státní orgány. V jiných státech, například Rakousku, byl státní vliv zabezpečen tak, že způsob vedení matrik a vše, co s touto činností souviselo, upravovaly právní předpisy vydávané státem a nikoli církevní předpisy. Takovýmto předpisem, který platil na dnešním území České republiky, byl císařský patent Josefa II. ze dne 20. února 1784 o vedení matrik narozených, oddaných a zemřelých farními úřady katolické církve. Postupně pak matriky vedly i farní úřady ostatních církví působících na území státu a souběžně s nimi i orgány státu. Tato právní úprava platila do 31. 12. 1949. V uvedeném roce byl přijat zákon č. 268, který s několika novelami, platí dosud. Tento zákon zejména stanovil, že matriky nepovedou církev a náboženské společnosti, ale místní národní výbory. Další zásadní změny pak vyplynuly z nového zákona o rodině.

Historickým vývojem se z matrik, coby jediné a všeobsáhlé evidence, stala evidence základní, která obsahuje údaje o osobním stavu, jménu a příjmení, apod. Tento charakter základní evidence by měl být zachován i v nové právní úpravě. Je při tom zajištěno i využívání výpočetní techniky samozřejmě za zachování vedení matričních knih v předem svázaných knihách. Dále se předpokládá odstranění stavu, kdy dosavadní právní úprava je velmi kusá a v mnoha případech jsou povinnosti fyzickým osobám ukládány vyhláškou. Kromě toho je současná právní úprava nepřehledná, a to zejména pro řadu novel. Pro zpřehlednění pak dochází ke spojení právní úpravy vedení matrik a právní úpravy užívání a změny jména a příjmení.

V současné době vedou matriky obecní úřady, které touto činností pověřil okresní úřad (jde o 1 254 matričních úřadů). Při posuzování otázky počtu matričních úřadů do budoucna je třeba vycházet z širšího pohledu na tuto otázku, tj. z pohledu připravované reformy veřejné správy. V této souvislosti je třeba upozornit na velkou roztržitost úřadů vyřizujících na místní úrovni záležitosti občanů. Například občané jedné obce mohou mít v různých obcích matriční úřad, stavební úřad, pověřený obecní úřad, finanční úřad a pod. Nová filosofie by měla směřovat k tomu, aby byl výhledově pro každého občana jeden úřad, kdy by došlo k vyřízení jeho podání buď v působnosti uvedeného úřadu, nebo by u uvedeného úřadu podal žádost a tento úřad by zabezpečil její vyřízení a toto vyřízení by podateli předal. Tato filosofie pak vede k tomu, že by mělo dojít ke snížení počtu matričních úřadů

tak, aby jejich počet byl srovnatelný se stavebními úřady. Kromě toho by matriční úřady nadále vykonávaly činnosti, které dosud zabezpečuje policie, tj. byly by kontaktním místem pro vyřizování záležitostí týkajících se občanských průkazů, cestovních dokladů, řidičských průkazů a pro obce patřící do správního obvodu matričního úřadu by vedly i evidenci obyvatel. Tento krok je velmi citlivý a je předpoklad, že by se mělo vycházet z těchto kritérií:

~počet obcí, které budou spadat do nově navrhovaných matričních obvodů

počet obyvatel v navrhovaných matričních obvodech

počet matričních zápisů v roce

výhledové sjednocení počtu matričních úřadů s počty stavebních úřadů v rámci okresu

dopravní dostupnost matričního úřadu z jednotlivých obcí, pro něž by byla matriční agenda zajišťována

územní rozložení matričních úřadů v rámci okresu

možnost zabezpečovat další úkoly, které budou výhledově přeneseny na matriční úřady.

Pro vedení matrik nejsou v rámci Evropské unie stanovena jednotná pravidla. Právní úprava vedení matrik je plně ponechána v pravomoci národních orgánů jednotlivých zemí.

Výkon matriční agendy a užívání a změny jména a příjmení obcemi, tj. samosprávou, je v souladu s článkem 4 odst. 1 Evropské charty místní samosprávy, který vymezuje rozsah místní samosprávy.

Ten stanoví, že základy pravomoci a odpovědnost místních orgánů jsou dány ústavou nebo zákonem. Zároveň umožňuje, aby místním orgánům mohly být v souladu s právem svěřeny pravomoci a odpovědnost pro speciální účely.

Při přípravě návrhu zákona byly využity poznatky o právní úpravě těchto agend ve Spolkové republice Německo.

Realizace navrhovaného zákona si vyžádá finanční náklady spojené s vybavením matričních úřadů výpočetní technikou. Programové vybavení pro tuto agendu zajistí Ministerstvo vnitra a předá je všem matričním úřadům. Předpokládáme, že náklady na zajištění software budou činit cca 6 mil. Kč. Po účinnosti zákona budou prováděny matriční zápisy do nových vzorů matričních knih a rovněž bude vydán nový tiskopis matričního dokladu (rodný, oddací a úmrtní list). Vzory tiskopisů budou jednotné a u některých z nich předpokládáme, že budou opatřeny ochrannými prvky. Tím se zvýší náklady na vydávání takových dokladů. V roce 1997 bylo vydáno 261 205 prvopisů matričních dokladů a počet druhopisů odhadujeme na 40 % počtu prvopisů. Jestliže se náklady na pořízení tiskopisu matričního dokladu zvýší o 20 - 30 Kč za jeden kus, znamenalo by to zvýšení nákladů na vydávání matričních dokladů minimálně o 8,5 mil.Kč. Předpokládáme však daleko větší počet vydaných druhopisů po účinnosti zákona v souvislosti se zavedením možnosti zpětného přijetí dvou jmen. Náklady na vyhotovení matričních dokladů jsou hrazeny z rozpočtu matričních úřadů. Další náklady si vyžádá zavedení nových matričních knih, i tyto náklady ponesou matriční úřady.

Navržená právní úprava by měla posílit profesionalitu na tomto úseku a měla by se stát nedílnou součástí širší reformy veřejné správy.

Z v l á š t n í č á s t

K paragrafu 1

Činnost na úseku vedení matrik je třeba pokládat vždy za výkon státní správy. Proto je konstatováno, že matrika je státní evidencí. Na úseku matrik jsou vedeny samostatně tři základní matriční knihy, a

to narození, uzavření manželství a úmrtí.

V souladu s uvedeným je základním předmětem zápisu do matričních knih narození, uzavření manželství a úmrtí. Vedle toho se zapisují i další skutečnosti. Jde například o údaje o osvojení, určení či popření otcovství, změna jména či příjmení, údaj o státním občanství, prohlášení manželství za neplatné apod.

Součástí každé matriční knihy i nadále bude abecední jmenný rejstřík, ve kterém se abecedně uvádějí příjmení fyzických osob, jejichž narození, uzavření manželství a úmrtí je v matriční knize zapsáno. Rejstřík je využíván při vyhledání příslušného matričního zápisu (matriční kniha může totiž obsahovat i 500 zápisů narození). Předpokládá se při tom, že způsob a postup při vedení rejstříku upraví ministerstvo ve vyhlášce.

K paragrafu 2 - 4

Tak jako dosud budou působnost na úseku matrik vykonávat matriční úřady, okresní úřady a ministerstvo.

Matričním úřadem může být nejen obec, ale i město, anebo městský obvod nebo městská část územně členěného statutárního města nebo hlavního města Prahy, pro území vojenského újezdu újezdní úřady.

Novým způsobem je upravena působnost matričního úřadu příslušného k vedení zvláštní matriky, do které se zapisuje narození, uzavření manželství a úmrtí občana, k němuž došlo v cizině. Až dosud vedl zvláštní matriku Magistrát města Brna. Po zrušení krajských národních výborů zajišťuje kontrolní činnost na tomto úseku pouze ministerstvo. Není tak zajištěna kontrolní činnost okresním úřadem, neboť takový úřad ve vztahu k Magistrátu města Brna neexistuje. Dalším nedostatkem dosavadní působnosti je i skutečnost, že prvopisy i druhopisy (sbírky listin) matričních knih jsou uloženy u Magistrátu města Brna. V případě jejich zničení by nebylo možné obnovit tyto matriční knihy. Řešit tento problém uložením druhopisů matričních knih u ministerstva by znamenalo, že by ministerstvo provádělo dodatečné záznamy do těchto druhopisů a zakládalo listiny do sbírky listin. V případě potřeby ověření údajů v druhopise matriční knihy by to znamenalo prodloužení vyřízení a snížení operativnosti s přihlédnutím ke vzdálenosti mezi Prahou a Brnem.

Nová právní úprava proto navrhuje, aby zvláštní matriku vedl Úřad městské části Brno-střed. Prvopisy matričních knih dosud uložené na Magistrátu města Brna by byly předány tomuto úřadu, druhopisy zůstanou uloženy na Magistrátu města Brna. Nezbytné bude řešit i personální situaci na tomto úseku (převod odborně způsobilých pracovníků zvláštní matriky na tento úřad). Kontrolní činnost bude zajišťovat Magistrát města Brna.

Vedení zvláštní matriky má jak pro občana, tak pro stát řadu výhod. Jestliže kdokoli předloží matriční doklad vystavený zvláštní matrikou, pak je nepochybné, že přinejmenším v době zápisu byl ten, koho se uvedený doklad týká, občanem. Současně je zřejmé, že je uvedeno správně jméno a příjmení, což z některých cizozemských dokladů nemusí být jednoznačně zjistitelné a jakékoli změny, které se do matriční knihy poznamenávají a následně se pak promítnou i v matričních dokladech (například osvojení, určení otcovství apod.), lze promítnout do "tuzemské" matriky. Není třeba složité tyto skutečnosti prokazovat v cizině a následně pak žádat o příslušný matriční doklad. Z těchto důvodů byla dosavadní praxe zachována.

Předpokládá se, že tak jako dosud, nepovedou matriční knihy všechny obce, ale pouze tzv. matriční úřady. Výslovně se stanoví, že vedení matričních knih a úkoly, které s tím souvisejí, jsou výkonem státní správy.

V rozsahu působnosti matričního úřadu a okresního úřadu se s výjimkou shora uvedeného nic podstatného nemění. Dochází však ke zpřesnění zákona a úkoly jsou ukládány pouze zákonem a nikoli, jak je tomu v některých případech dosud, pouze vyhláškou.

K paragrafům 5 -7

V těchto ustanoveních je v nezbytně nutném rozsahu upraven postup při provádění zápisů do matričních knih. I nadále budou do matričních knih dopisovány další skutečnosti, kterými se změnil a doplnil původní matriční zápis. Bude se jednat např. o rozhodnutí o prohlášení manželství za neplatné, rozhodnutí o tom, že manželství nevzniklo, údaje o osvojení, popření nebo určení otcovství, změně jména nebo příjmení a pod. Smyslem takového postupu je, aby v matriční knize byly aktuální údaje, které bezprostředně souvisejí s provedeným zápisem o narození, uzavření manželství a úmrtí.

Tak jako dosud se budou provádět zápisy narození, uzavření manželství a úmrtí do předem svázaných matričních knih. Tím je zajištěna naprostá věrohodnost údajů uvedených v matričních knihách. Souběžně s tím se však počítá, že stejné údaje budou zapisovány i pomocí výpočetní techniky. Programové vybavení by pak mělo zejména zajistit vytištění matriční strany (ta by se ukládala do sbírky listin), rodného, oddacího či úmrtního listu a současně by se tímto způsobem (pomocí výpočetní techniky) plnila i oznamovací povinnost. Tím by došlo k zjednodušení a zrychlení činnosti na tomto úseku.

Další zásadou v souvislosti s prováděním zápisů do matričních knih je, že se zápisy a ostatní činnost související s vedením matričních knih provádí v úřední místnosti matričního úřadu. Tento systém se osvědčil. Umožňuje snadnou manipulaci s matričními knihami i výpočetní technikou a je možné s menšími náklady zabezpečit ochranu matričních knih i výpočetní techniky před únikem osobních dat, která budou v matričních knihách uváděna a před případnými neoprávněnými zásahy do matričních zápisů.

I přes uvedené skutečnosti je však vhodné umožnit vedení matričních knih a vydávání matričních dokladů i mimo úřední místnost matričního úřadu. Praktické to může být v případech, kdy je např. manželství uzavíráno mimo objekt matričního úřadu, například v prostorách historického objektu (Křivoklát, Karlštejn, Červená Lhota apod.). V tomto případě by mohl být zápis do matriční knihy učiněn přímo po svatebním obřadu v historickém objektu a manželé by mohli obdržet oddací list. Obdobně by mohlo být postupováno i v případě velkých porodnic. Tento postup by mohl povolit okresní úřad po posouzení všech vzájemných souvislostí a zejména pak i po posouzení způsobu ochrany osobních dat.

Výslovně se rovněž stanoví, že údaje uvedené v matričních knihách jsou neveřejné a má k nim přístup jen velmi malý okruh osob, stanovených tímto zákonem. V tomto případě nejde o snahu po "utajování", ale jde o snahu o ochranu osobních údajů týkajících se fyzických osob.

K paragrafu 8

Velmi důležitou součástí činnosti na úseku matrik je vedení sbírky listin. Ta je složena z veřejných listin, případně listin, na jejichž základě došlo k provedení zápisu, dodatečného zápisu nebo jeho změny do matričních knih. Důležitost sbírky listin lze spatřovat zejména ve dvou skutečnostech. Sbírkou listin po uplynutí kalendářního roku předá matriční úřad okresnímu úřadu. Tím je zabezpečeno, že v případě ztráty nebo zničení matriční knihy existují podklady, z nichž může být tato kniha obnovena. Druhou důležitou skutečností je, že v případě pochybností, zda je zapsán správně údaj v matriční knize, lze provést ověření z prvotních dokladů, na jejichž základě byl zápis proveden (například jsou-li pochybnosti o jménu či jménech, které rodiče dítěti narozenému mimo manželství dali, je možné tuto skutečnost ověřit ze souhlasného prohlášení rodičů o této věci, na němž jsou i jejich podpisy). Sbírkou listin je důležitá i z toho důvodu, že jsou v ní uváděny skutečnosti, které se nezapisují do matrik, a proto nejsou uváděny ani v matričních dokladech. Jde například o diagnózu úmrtí. Tato skutečnost může být důležitá například v souvislosti s některými dědičnými chorobami, v souvislosti s prováděným vědeckým výzkumem apod. Je proto důležité nejen vést sbírku listin, ale průběžně ji i doplňovat, což je tímto zákonem rovněž stanoveno.

Nově je pak stanoven postup umožňující vydávání potvrzení ze sbírky listin, popřípadě povolení nahlédnout do ní. Mělo by se tak stát ve zcela výjimečných případech, které byly shora uvedeny.

K paragrafu 9

Zákon výslovně stanoví podmínky, za kterých mohou být pověřeni zaměstnanci matričního úřadu vedením matričních knih, tj. kdo může být matrikářem.

Základní podmínkou je, že musí jít o občana. Kdo je občanem, stanoví zákon č. [40/1993 Sb.](#), o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Další podmínkou je, že občan musí být starší 18 let. Nestačí, aby matrikář nabyl v 17 letech zletilosti uzavřením manželství. Je třeba, aby dosáhl nejméně 18 let.

Vzhledem k tomu, že matrikář přichází do styku s osobními daty a měl by zajistit jejich ochranu, je jednou z podmínek jeho bezúhonnost. Je proto vyžadováno, aby nebyl pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin.

Vedle uvedených podmínek je nezbytné, aby měl matrikář potřebné znalosti. Stejně jako v minulosti se výslovně stanoví, že musí prokázat potřebné znalosti zkouškou. Tu vykoná před příslušným okresním úřadem. Zkouška by měla prověřit znalosti z předpisů upravujících vedení matričních knih, užívání a změnu jména a příjmení a dalších předpisů, které s uvedenou problematikou bezprostředně souvisejí. Jde zejména o správní řád, zákon o rodině, zákon o státním občanství, zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, zákon o obcích a o okresních úřadech a mezinárodní smlouvy, které tuto problematiku upravují. Zkouška by měla ověřit i dovednosti v ovládání výpočetní techniky.

V souvislosti s tím navrhovaná právní úprava nově stanoví povinnost zaměstnavatele vytvořit zaměstnancům matričního úřadu podmínky k přípravě a vykonání zkoušky.

Zákon předpokládá, že vedení matričních knih bude zajišťovat vždy několik matrikářů. V praxi to bude znamenat, že na malých obcích bude druhý matrikář zastupovat zejména v době nemoci či dovolené matrikáře. Ve velkých matričních úřadech může být i 10 matrikářů se vzájemnou zastupitelností. Konkrétní řešení podle místních podmínek musí zajistit matriční úřad.

V tomto ustanovení je také výslovně stanoveno, kdo ze zaměstnanců matričního úřadu a kdo z členů

obecního zastupitelstva má právo nahlížet do matričních knih a tím i kdo má právo seznamovat se s osobními údaji. Stejně jako v současné době mají toto právo matrikáři. Nově je stanoveno, že toto oprávnění mají i starosta, primátor a tajemník matričního úřadu. Je tomu tak proto, že starosta, primátor, případně tajemník, jsou odpovědní za činnost obecního úřadu. Aby mohli tento úkol plnit, je třeba, aby mohli provádět kontroly, zjišťovat nedostatky a stanovit úkoly směřující k jejich odstranění. K tomu je nepochybně potřebné, aby měli na uvedeném úseku stejná práva a povinnosti, jako matrikáři.

Vzhledem k rozsahu a významu činnosti na tomto úseku je výslovně stanoveno, že matrikář a tajemník matričního úřadu mají postavení veřejného činitele. Je tomu tak pouze v případech, kdy vykonávají činnost související s vedením matričních knih.

K paragrafům 10 - 13

Tato ustanovení řeší otázku místní příslušnosti matričního úřadu při zápisu narození, uzavření manželství a úmrtí.

Pokud jde o narození a úmrtí, je základním principem místo, kde k narození či úmrtí došlo. Těchto případů je drtivá většina a zápis o uvedených událostech provede matriční úřad, v jehož správním obvodu k uvedené události došlo. Výjimečně dochází k situaci, že se místo narození či úmrtí nezjistí. Příslušný k provedení zápisu je pak matriční úřad, v jehož správním obvodu byla fyzická osoba nalezena. Častější jsou případy, kdy se fyzická osoba narodí či zemře v dopravním prostředku. Zápis do matriční knihy pak provede ten matriční úřad, v jehož správním obvodu byla fyzická osoba z dopravního prostředku vyložena. Takto určená místní příslušnost je nejpraktičtější a i s delším časovým odstupem umožňuje zápis o narození či úmrtí nalézt.

Jednodušší je stanovení místní příslušnosti matričního úřadu k zápisu o uzavření manželství. Zápis provede ten matriční úřad, v jehož správním obvodu bylo manželství uzavřeno. Není přitom rozhodné, zda k uzavření manželství dojde před tímto matričním úřadem nebo před oddávajícím státem registrované církve či náboženské společnosti anebo před obecním úřadem, který není pověřen vedením matrik v případech, kdy je život snoubence bezprostředně ohrožen. Podstatné je vždy pouze místo uzavření manželství.

V návaznosti na zákon o rodině došlo i k upřesnění místní příslušnosti matričního úřadu k vydání rozhodnutí o delegaci manželství (§ 12 odst. 1) a k vydání rozhodnutí o povolení uzavřít manželství na kterémkoliv vhodném místě ve správním obvodu matričního úřadu (§ 12 odst. 2). Zákon zpřesňuje, že toto místo může být jen ve správním obvodu matričního úřadu a nikoli mimo tento správním obvod. Není tak možné, aby Obvodní úřad městské části Praha 4 rozhodl, že "kterýmkoli" vhodným místem k uzavření manželství bude např. Staroměstská radnice, která se nachází ve správním obvodu městské části Praha 1. Takový postup by byl zcela v rozporu se zákonem. Obvodní úřad městské části Praha 4 může např. rozhodnout, že "kterýmkoli" vhodným místem bude např. historický objekt, nemocnice apod., ležící však pouze v jeho správním obvodu.

Pokud jde o vydání osvědčení, na jehož základě je možné uzavřít manželství před oddávajícím státem registrované církve či náboženské společnosti, byla stanovena místní příslušnost tak, že osvědčení vydá matriční úřad v místě, kde bude manželství uzavřeno, bez ohledu na trvalý pobyt snoubenců. V tomto případě vycházíme z toho, že snoubenci se musí dostavit k oddávajícímu mimo své bydliště a zde si vyřídí osvědčení, matriční úřad zkontroluje doklady, na jejichž základě bude později zapisovat uzavření manželství do knihy manželství.

Osvědčení vydá matriční úřad ve dvojím vyhotoveních. Jedno je určeno pro oddávajícího, před kterým dojde k uzavření manželství, druhé pak k provedení zápisu do knihy manželství. Tento úřad uloží osvědčení do sbírky listin.

K paragrafům 14 - 19

Tato ustanovení se týkají postupu a všech náležitostí souvisejících se zápisem do knihy narození.

Obdobně jako dosud je stanoven rozsah údajů zapisovaných do knihy narození (nově se zavádějí údaje o rodném čísle rodičů, vypouští se údaj o povolání rodičů). Jde o údaje, které identifikují fyzickou osobu a je z nich i patrný vztah k rodičům, popřípadě osvojitelům.

Pokud jde o zápis narození do knihy narození, provede se ve většině případů na základě písemného hlášení o narození dítěte, které vystaví lékař, který při porodu působil nebo který poskytl matce následně po porodu lékařskou pomoc. Ve výjimečných případech se zápis o narození dítěte provede na základě ústního oznámení zpravidla jednoho z rodičů. Jde o případy, kdy se dítě narodí mimo zdravotnické zařízení a ani následně matce nebyla poskytnuta zdravotnická pomoc. Jde o ojedinělé případy. Pokud nastanou, pak matrikář sepíše s oznamovatelem zápis. Ten může mít obdobné náležitosti jako má protokol sepisovaný podle správního řádu.

Zákonem je výslovně stanovena lhůta, ve které musí matriční úřad obdržet oznámení o narození. Je-li oznamovatelem lékař, pak musí být oznámení učiněno do tří pracovních dnů od porodu (den porodu se do této lhůty nezapočítává). Tato lhůta se vztahuje i na otce dítě, pokud by měl oznamovací povinnost. V případě, že se dítě narodí mimo manželství, otec není znám a oznamovací povinnost má matka dítěte (jde o případ, kdy se dítě narodí mimo zdravotnické zařízení a ani následně matce nebyla poskytnuta lékařská pomoc), která musí tuto povinnost splnit do tří dnů od okamžiku, kdy je schopna tak učinit.

Zákon dále stanoví, jaké doklady musí být předloženy k zápisu narození do knihy narození. Složitější je pouze případ, kdy je nalezeno dítě nezjištěné totožnosti. V tomto případě je nutné zápis provést pouze na základě lékařské zprávy a podle výsledků šetření policie.

Důležitými a rodiči zpravidla nejvíce sledovanými údaji zapisovanými do knihy narození je jméno a příjmení. Pokud jde o jméno, pak je dáno na vůli rodičů, jaké jméno, popřípadě jména pro dítě zvolí. Musí se jednat o správnou pravopisnou podobu jména a nelze pro osobu mužského pohlaví zvolit jméno ženské a naopak. Nelze dále zapsat jména zkomolená, zdrobnělá a domácká.

Pokud by však nastala situace, že by rodiče jméno dítěti neurčili, na jeho jméno se nedohodli, nebo určili jméno, které nelze do knihy narození zapsat (§ 63), dítěti se do matriky jméno nezapiše a matriční úřad o této skutečnosti učiní oznámení soudu. Jméno dítěti pak určí soud a toto jméno se zapiše do matriky. Stejným způsobem se postupuje v případě, že není ani jeden rodič dítěte znám.

Nově je stanoveno, že dítěti mohou být zapsána dvě jména. Vychází se při tom jak z požadavku rodičů, tak i z právní úpravy v cizích státech.

Pokud jde o příjmení, ve většině případů se dítěti zapiše při narození do matriční knihy společné příjmení rodičů. Zde, stejně tak, jako v ostatních případech, se vychází z ustanovení zákona o rodině. Společné příjmení pak vyplývá z oddacího listu rodičů.

Může nastat situace, kdy oddací list výslovně neobsahuje údaj o dohodě rodičů o příjmení. Jde o

případy, kdy k uzavření manželství došlo mimo území České republiky. Jde-li o rodiče, kteří nejsou státními občany České republiky, запиše se dítěti příjmení podle jejich dohody. Jestliže alespoň jeden z rodičů je občanem, je třeba vycházet z dohody o příjmení, uvedené na oddacím listě vystaveném zvláštní matrikou.

Odišný postup platí v případech, kdy se dítě narodí mimo manželství. Je-li určeno otcovství, pak se dítěti запиše do knihy narození příjmení jednoho z rodičů, které má tento rodič v době souhlasného prohlášení rodičů o určení otcovství, a to podle jejich dohody nebo podle rozhodnutí soudu. Nově se však zavádí, že takové dítě může mít i příjmení, které užívá v době, kdy dojde k souhlasnému prohlášení rodičů o určení otcovství. U dítěte staršího 15 let bude vyžadován jeho souhlas. Je tedy v souladu se zákonem o rodině dána rodičům možnost, aby dohodou určili dítěti příjmení. Výslovně se uvádí, jaké příjmení mohou rodiče dítěti určit. Nově se umožňuje, aby dítě mělo příjmení, které má v době určení otcovství. V praxi docházelo k případům, kdy dítě stále nese své rodné příjmení po matce (Novák), matka v mezidobí uzavřením manželství získala příjmení nové, např. Tichá. Otec dítěte se jmenuje Bachman. Výslovně je pak upraveno, že dítě nadále může mít příjmení Novák a nemusí nést příjmení jednoho z rodičů, které mají v době určení otcovství.

Shodně s dosavadní právní úpravou je řešen postup, kdy se narodí dítě mimo manželství a otec dítěte není znám. V tomto případě se do knihy narození запиše příjmení matky, které měla v den narození dítěte.

K paragrafu 20

Zákon stanoví, jaké údaje se zapisují do knihy manželství. Jako nadbytečné budou oproti současné úpravě vypuštěny údaje o povolání a pobytu rodičů snoubenců. Obligatorně bude uváděno rodné číslo. Do knihy manželství se nebude zapisovat údaj o rozvodu manželství, neboť matrika neprokazuje rodinný stav fyzické osoby. Tento údaj bude v evidenci obyvatel, kde je veden i nyní. Dále se uvádí, na podkladě jakých dokladů lze zápis provést. Tiskopis protokolu o uzavření manželství stanoví ministerstvo.

K paragrafům 21 - 22

Zákon stanoví, jaké údaje se zapisují do knihy úmrtí. Jako nadbytečný bude oproti současné úpravě vypuštěn údaj o povolání a příčině úmrtí. Příčina úmrtí však bude uvedena na listu o prohlídce mrtvého, který se zakládá do sbírky listin. Bude tak možné tento údaj využít pro statistické zjišťování či později pro lékařské výzkumy a jiné bádání. Obligatorně bude u zápisů úmrtí uváděno rodné číslo zemřelého i pozůstalého manžela.

Tak jako dosud bude možné zápis do knihy úmrtí provést na podkladě listu o prohlídce mrtvého, který vystaví lékař a nově na základě pravomocného rozhodnutí soudu o prohlášení fyzické osoby za mrtvou. I když těchto případů není mnoho, mají význam z hlediska prokázání úmrtí úmrtním listem a vyhotovení druhopisu úmrtního listu v případě ztráty rozhodnutí soudu. Naplněna tak bude i funkce matriky jako evidence o úmrtí.

Je stanoven zvláštní postup v případě zápisu nalezeného mrtvého, jehož totožnost není známa. V těchto případech se bude vycházet ze zjištění policie a lékaře a do knihy úmrtí budou zapisovány alespoň některé zjištěné údaje, např. pohlaví, určité identifikační znaky, přibližný věk a datum úmrtí, příčina úmrtí. Podrobnosti budou upraveny v prováděcí vyhlášce.

K paragrafu 23

Zákon stanoví dobu, po kterou matriční knihy zůstanou uloženy u matričního úřadu. Po jejím uplynutí se matriční knihy předají k archivaci příslušnému státnímu oblastnímu archivu. Rozdílná délka archivace u matričních knih vyplývá z toho, v jakém časovém období jsou požadovány druhopisy matričních dokladů. Proto je tato doba nejdelší u knihy narození, kde žádají o druhopisy rodných listů i děti vyššího věku (např. 80 letý pán žádá o rodný list své matky).

Nově je upraveno uložení druhopisů matričních knih a sbírek listin, které jsou nyní uloženy u okresních úřadů. Navrhuje se archivovat tyto druhopisy u jiného archivu, tj. státního okresního archivu, aby v případě zničení prvopisu uloženého ve státním oblastním archivu bylo možné zajistit obnovení prvopisu. Matriční knihy mají nenahraditelnou hodnotu a jejich rekonstrukce z jiných podkladů je velmi obtížná, ne-li nemožná.

K paragrafu 24

Vzhledem k významu matričních knih, sbírky listin, rodných, oddacích a úmrtních listů, potvrzení vydaných o údajích zapsaných matričních knihách a doslovných výpisů z matričních knih jakožto prvotních dokladů je výslovně stanoveno, že uvedené doklady jsou veřejnými listinami. To mimo jiné znamená, že skutečnosti uváděné v těchto dokladech není třeba prokazovat jinak a současně to pak znamená zvýšenou ochranu těchto listin v případě padělání či pozměňování.

Zákon současně stanoví, jaké údaje zapsané v matriční knize se zapisují do rodného, oddacího nebo úmrtního listu (jde o údaje zapsané v matriční knize ke dni vydání některého z uvedených dokladů - například, pokud je v knize narození uveden zápis o narození dítěte, k němuž došlo mimo manželství, následně je pak doplněno určení otcovství a v návaznosti na to pak je i změněno jméno a příjmení dítěte, v rodném listu se objeví pouze poslední jméno a příjmení dítěte a oba rodiče) a jaké do doslovného výpisu z matriční knihy (pokud bychom použili předchozí příklad, pak by v doslovném výpisu byly uvedeny všechny záznamy obsažené v knize narození tak, jak byly postupně činěny - uvádějí se tedy všechny záznamy v původním i pozměněném znění).

K paragrafu 25

Zákon vymezuje, kterým fyzickým osobám je možné vydat matriční doklad popř. potvrzení o údajích zapsaných v matriční knize. Výslovně je vymezen okruh členů rodiny. Nově je umožněno vydávání matričních dokladů i statutárním orgánům církví nebo duchovním jimi zmocněným, jde-li o výpis z matriční knihy, kterou tato církev vedla do 31. prosince 1949. V těchto matrikách jsou i církevní údaje, které duchovní pro svou činnost potřebují. V těchto případech si duchovní může učinit výpis z matriční knihy.

Nahlédnutí do matriční knihy a pořizování si výpisů z ní je umožněno stejnému okruhu osob, kterým lze vydat matriční doklad.

I nadále bude umožněno vydávání údajů z matričních knih a nahlížení do nich pro úřední potřebu. Doslovný výpis se bude vydávat pouze pro úřední potřebu. V tomto případě je umožněno pořídit i fotokopii matričního zápisu, která má v mnoha případech mimořádnou vypovídací funkci. Je z ní jednoznačně patrné, jak zápis vypadá, zda v něm bylo škrtnuto a opravováno, jaký byl charakter písma a pod. Při přepisování zápisu strojem (doslovný výpis se píše na stroji a nikoliv ručně) mohou některé významné prvky zaniknout, nehledě na obtížnou čitelnost některých údajů.

Nově je také upraveno nahlížení do zápisu osvojení, do kterého mohou nahlédnout pouze osvojitelé a zletilý osvojenec.

K paragrafu 26

Matriční doklad, potvrzení o údajích v matriční knize a doslovný výpis z matriční knihy vedené v jiném než českém jazyce se vydává v českém jazyce. Matriční knihy vedené do 31. prosince 1949 byly v některých případech a v některém období vedeny také v němčině, popř. latině. V těchto případech se na dokladech uvedených v tomto paragrafu uvádějí údaje v překladu do českého jazyka. Je však třeba upozornit, že příjmení není možné překládat, např. uvádět místo Müller Mlynář. Jméno se bude uvádět v české podobě tj. místo Heinrich Jindřich, Georg Jiří apod.

V jiném než českém jazyce však může být jméno, popř. jména uvedeno v matričním dokladu podle původního zápisu, tj. Friedrich, Hedwiga, požádá-li o to fyzická osoba, které se zápis týká. Toto se vyznačí v matriční knize a další doklady se dále vydávají s uvedením jména, popř. jmen v této podobě. Často se setkáváme se žádostmi cizích státních občanů, jejichž narození je vedeno v německy psané matriční knize, aby na rodném listě byl uveden německý tvar jejich jména tj. Georg a nikoliv Jiří. Občan, jehož jméno bylo v období protektorátu Čechy a Morava uvedeno v matrice v německé podobě Karl, bude mít na matričním dokladu uvedeno Karel, jak je také zvyklý užívat. I v tomto případě je mu však umožněno, aby na jeho žádost bylo na rodném listě uvedeno Karl.

K paragrafu 27

Zákon upravuje, jaké jméno se uvede při vydávání výpisu z matriční knihy. Jsou rozlišeny případy, kdy bude vydáván matriční doklad z matriční knihy, která bude vedena již podle tohoto zákona. Zde se totiž umožní, aby byla zapsána při zápisu narození dvě jména. Pak se i na matričním dokladu uvedou tato dvě jména, a to vždy v zapsaném pořadí.

K paragrafu 28

Zákon stanoví, ve kterých případech okresní úřad na žádost fyzické nebo právnické osoby provede ověření matričního dokladu nebo potvrzení o údajích zapsaných v matričních knihách. Ověření se provede ověřovací doložkou, ve které okresní úřad pouze ověří podpis matrikáře a razítko matričního úřadu, který tento doklad vydal. Před takovým ověřením zkontroluje správnost ověřovaného dokladu. Na základě takového ověření totiž provede vyšší ověření podpisu a razítka okresního úřadu Ministerstvo zahraničních věcí, které má k dispozici podpisové vzory pracovníků okresních úřadů. Ověření se bude provádět pouze na žádost fyzické či právnické osoby, která si musí zjistit, zda orgán, jemuž bude v cizině tento doklad předkládat, bude toto ověření vyžadovat.

K paragrafům 29 - 31

Zákon stanoví rozsah údajů, které budou uváděny ve výpise z matričních knih, tj. na rodném, oddacím a úmrtním listu. Na matričních dokladech nebudou uvedeny všechny údaje, které jsou zapsány v matrice, ale jen ty, které přímo souvisí s prokázáním narození, uzavření manželství a úmrtí. Matriční doklady budou vydávány na tiskopise, který stanoví ministerstvo. Na rozdíl

od současné úpravy bude existovat jednotný tiskopis pro matriční doklady používané v České

republiky i pro matriční doklady předkládané v cizině. Předpokládáme zavedení i vícejazyčného tiskopisu.

K paragrafům 32 - 37

Zákon stanoví rozsah dokladů, které každý snoubenec musí předložit, chce-li uzavřít manželství v České republice. Odlišně je upraven rozsah dokladů, které předkládá občan, a které cizinec. Budou předkládány pouze doklady, které jsou nezbytné k prokázání osobních údajů snoubenců a ověření, že jsou splněny podmínky k uzavření manželství. U cizinců se právní způsobilost k uzavření manželství řídí právním řádem státu, jehož jsou občany, a proto musí předložit vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství. Dále musí předložit potvrzení o oprávněnosti pobytu na území České republiky vydané Policií České republiky, které nebude starší 7 pracovních dnů. Protože ve většině států nelze uzavřít manželství zástupcem, musí cizinec doložit, že v případě uzavření manželství tímto způsobem, bude toto manželství uznáno za platné v jeho domovském státě. Je rovněž stanovena doba platnosti vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství.

Je stanoveno, kterému matričnímu úřadu se tyto doklady předkládají. I nadále se bude místní příslušnost řídit trvalým pobytem snoubence a tam, kde žádný ze snoubenců není ani dříve nebyl přihlášen k trvalému pobytu, předloží doklady přímo matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu budou manželství uzavírat.

Nově se stanoví, že vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství se předkládá i při uzavření manželství před zastupitelským úřadem České republiky v cizině. Vydávání tohoto dokladu je plně v zájmu těchto osob.

Snoubenec, který je starší 16 let a mladší 18 let, musí mít povoleno uzavření manželství soudem.

Obdobně je tomu v případech, je-li snoubencova způsobilost k právním úkonům omezena.

Nepředložení takového dokladu by mělo za následek, neplatnost manželství, o kterém rozhoduje soud.

K paragrafu 38

Zákon upravuje místní příslušnost okresního úřadu k povolení uzavření manželství zástupcem. Obdobně jako v jiných případech se tato příslušnost bude řídit trvalým pobytem snoubence. V případech, kdy trvalý pobyt na území České republiky žádný ze snoubenců nemá a neměl, bude o tomto povolení rozhodovat Magistrát hl. m. Prahy. Považujeme za vhodné i hospodárné soustředit toto rozhodování u jednoho okresního úřadu v České republice. Takový postup bude mít význam i z hlediska kontrolní činnosti na tomto úseku.

K paragrafu 39

Zákon na rozdíl od platné právní úpravy stanoví povinnou účast tlumočnicka při uzavírání manželství snoubenců, kteří nerozumí českému jazyku, nebo jde o snoubence nemluvíci nebo neslyšící. Bez přítomnosti tlumočnicka nelze prohlášení o uzavření manželství v těchto případech učinit. Setkali jsme se s případy, kdy cizinec, který nerozuměl českému jazyku, napadal s odstupem času platnost uzavření manželství z důvodu, že nerozuměl obsahu prohlášení. Uzavření manželství považujeme za zásadní změnu v osobním životě fyzických osob, a je proto nezbytné, aby zcela jednoznačně rozuměly obsahu prohlášení, které při uzavření manželství činí.

K paragrafu 40

Podle zákona o rodině se o uzavření manželství sepíše protokol. V návrhu zákona je upřesněno, kdo musí tento protokol podepsat. Vzor tiskopisu protokolu bude stanoven v prováděcí vyhlášce

ministerstva.

K paragrafu 41

Zákon o rodině stanoví zvláštní zjednodušené podmínky pro uzavření manželství v případech, je-li život jednoho ze snoubenců ohrožen. V těchto případech se zápis uzavření manželství provede na základě protokolu o uzavření manželství, který musí obsahovat alespoň základní identifikační znaky manželů a prohlášení, že jim nejsou známy okolnosti, které by uzavření manželství bránily. Ostatní potřebné údaje musí matrikář, který zápis provádí, došetřit úřední cestou.

Pokud bylo manželství uzavřeno v ohrožení života před kapitánem lodi plující pod vlajkou České republiky, kapitánem letadla registrovaného v České republice a velitelem vojenské jednotky České republiky v zahraničí, je stanoveno, že podklady musí být odeslány bezodkladně zvláštní matrice. V těchto výjimečných případech by většinou nebylo možné dodržet třídní lhůtu k odeslání podkladů.

K paragrafům 42 - 45

Od 1.ledna 1950 přísluší Magistrátu města Brna vedení zvláštní matriky, která je určena k provádění zápisů matričních událostí občanů, ke kterým došlo mimo území České republiky. Jsou výslovně specifikovány případy matričních událostí, které se do zvláštní matriky zapisují. Nově, v souladu se zákonem o rodině, bude do zvláštní matriky zapsáno i uzavření manželství, ke kterému došlo před kapitánem lodi nebo letadla, popřípadě velitelem vojenské jednotky České republiky v zahraničí, šlo-li o případ ohrožení života.

Zákon stanoví souhrn dokladů, které je třeba k zápisu předložit včetně náležitostí těchto dokladů a způsobu provádění zápisů.

Je upraven postup zvláštní matriky v případech, kdy obdrží cizozemský matriční doklad podle mezinárodních smluv, kterými je česká republika vázána. V těchto případech zajistí zvláštní matrika doplnění potřebných údajů a překlad cizozemského dokladu z úřední povinnosti.

Zápis se však nebude provádět do zvláštní matriky tehdy, pokud došlo k matriční události před 1.lednem 1950 a tato matriční událost, např. narození je již zapsána v matriční knize. Do konce roku 1949 totiž mohlo být do tuzemské matriční knihy zapsáno i narození, uzavření manželství a úmrtí, ke kterému došlo v cizině. Tyto matriční události se však nezapisovaly do jedné centrální matriční knihy, ale zpravidla podle domovské či farní příslušnosti. Proto je v mnoha případech obtížné zjistit, zda byl takový zápis proveden, kdy se tak stalo a v jaké matriční knize se nachází.

Tiskopis, na němž bude zasíláno oznámení k provedení zápisu do zvláštní matriky stanoví ministerstvo.

Nově je stanovena povinnost správním úřadům, soudům, státním zastupitelstvím a orgánům územních samosprávních celků, aby bezodkladně zaslali zvláštní matrice matriční doklady vystavené orgány cizího státu, které obdrží, na základě mezinárodních smluv, a které jim nejsou určeny.

K paragrafům 46 - 47

V současné době není vydávání vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství upraveno zákonem či jiným právním předpisem. Účelem vydání tohoto dokladu je osvědčit, že občan nebo bezdomovec s trvalým pobytem v České republice je podle právního řádu České republiky právně

způsobilý uzavřít manželství. Bez tohoto dokladu nemůže občan nebo bezdomovec v řadě zemí uzavřít manželství. Způsobilost k uzavření manželství se totiž řídí právním řádem státu, jehož je snoubenec občanem.

Domovský stát proto musí prokázat, že neexistují překážky, které by uzavření manželství bránily.

Návrh zákona stanoví matriční úřad příslušný k vydání vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství a současně stanoví údaje, které bude tento doklad obsahovat. Ministerstvo stanoví tiskopis vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství. Předpokládáme, že jako dosud bude používán vícejazyčný tiskopis, který již nebude třeba překládat do cizího jazyka. Výslovně je stanovena doba jeho platnosti, čímž se zabrání, aby byl použit doklad s údaji, které neodpovídají skutečnosti.

K paragrafům 48 - 51

Zápisy narození, uzavření manželství a úmrtí se budou provádět jako dosud rukopisně do předem svázaných matričních knih, a to v časovém pořadí, jak podklady v jednotlivém kalendářním roce matriční úřad obdržel. Ihned po provedení zápisu do matriční knihy provede matriční úřad souběžně i zápis pomocí výpočetní techniky. Oba tyto zápisy budou považovány za zápis do matriční knihy. Za prvotní bude považován zápis v matriční knize vedené rukopisně.

Obdrží-li matriční úřad podklady pro provedení zápisu narození, uzavření manželství nebo úmrtí v jiném roce, než kdy k matriční události došlo, provede se matriční zápis v ročníku matriční knihy odpovídající době, kdy k matriční události došlo. Může se tak stát zejména u zápisu uzavření manželství nebo úmrtí. Matriční úřad obdrží podklady o uzavřeném manželství od orgánu církve nebo v případě ohrožení života se značným časovým skluzem nebo bude nalezena po delší době mrtvá osoba. Podrobnosti budou stanoveny v prováděcí vyhlášce.

V praxi dochází k případům, kdy matrikář uzavře matriční zápis a poté obdrží veřejnou listinu, kterou se prokáže změna některého údaje zapsaného v matriční knize nebo se zjistí údaj, který nebyl v matriční knize zapsán. Např. jde o případy, kdy se narodí dítě mimo manželství, v matriční knize není otec uveden. Po dvou letech dojde k souhlasnému prohlášení o určení otcovství k dítěti nebo je toto otcovství určeno rozhodnutím soudu. Určení otcovství se pak musí formou dodatečného záznamu zapsat do matriční knihy.

Při provádění zápisů do matriční knihy může matrikář provést chybu v zapisovaných údajích, např. místo Miroslav napíše Miloslav, místo září říjen, místo 1.září 1998 zapíše 1.září 1999. Tuto chybu může zjistit ještě před uzavřením zápisu anebo ve větším časovém odstupu po uzavření zápisu. Opravu provede uvedením správných údajů. Podrobnosti stanoví prováděcí vyhláška ministerstva.

K paragrafu 52

Zákon výslovně uvádí, že provedení jakéhokoli zápisu do matriční knihy, tj. zápisu, dodatečného zápisu, dodatečného záznamu nebo opravy musí být opatřeno datem, kdy byl tento zápis proveden a podpisem matrikáře. Až tímto je zápis, dodatečný zápis, dodatečný záznam nebo oprava uzavřena.

K paragrafu 53

U cizozemských rozhodnutí vznikají často pochybnosti o jejich formální i obsahové správnosti. Vzhledem k závažnosti údajů, které se zapisují do matriky a jejich dopadům na základní identifikační znaky osoby či její osobní stav, je nezbytné, aby před zápisem takového rozhodnutí do matriční knihy posoudil jeho správnost okresní úřad. Ten ověří jeho správnost a matričnímu úřadu sdělí, zda je možné takové cizozemské rozhodnutí v dodatečném záznamu do matriční knihy uvést.

K paragrafu 54

Zákon o rodině neumožňuje osvojení v případech, kdy osvojenec je starší 18 let. V právních rádech některých cizích států se však umožňuje, aby byla osvojena fyzická osoba starší 18 let. Takové osvojení není v České republice platné, byl-li tímto způsobem osvojen občan. Proto takové osvojení občana nelze zapsat do matriční knihy.

Bude-li však po dosažení zletilosti v cizině osvojen cizí státní občan, zápis takového osvojení bude možné do matriční knihy provést. Půjde zejména o případy dodatečných zápisů do knihy narození. Může se jednat o narození cizince v České republice, který byl v cizině osvojen, může však jít i o osobu, která v době narození občanem byla, avšak v době osvojení již měla pouze cizí státní občanství.

K paragrafu 55

V některých smlouvách o právní pomoci, které Česká republika uzavřela, je stanovena povinnost zasílat druhé smluvní straně rodné, oddací a úmrtní listy, jde-li o narození, uzavření manželství nebo úmrtí státního občana této smluvní strany. V zákoně je stanoven postup při zasílání těchto dokladů.

V případech, kdy zemře na území České republiky cizí státní občan, musí se podle Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích vždy zaslat úmrtní list cizince zastupitelskému úřadu toho státu, jehož státním občanem byl zemřelý cizinec.

K paragrafu 56

Při obnovení matriční knihy bude zachován dosavadní postup. Nově však byly upraveny případy, kdy bude obnovován druhopis matriční knihy (ten byl veden do 31. 12. 1958) nebo sbírka listin, která tuto funkci plní. Tyto doklady jsou uloženy u okresního úřadu. Umožňuje se, aby ve vyjmenovaných případech byl nový opis pořízen i vyhotovením fotokopie prvopisu matriční knihy. Jinak by se musel ručně opisovat prvopis. U ručního přepisu špatně čitelných prvopisů či prvopisů vedených v cizím jazyce by nepochybně došlo k mnoha chybám či nepřesnostem, nehledě na to, že některé údaje by se vůbec nepodařilo přečíst. Současně se stanoví technické podmínky zajištění fotokopií matričních knih.

K paragrafu 57

Matriční úřady vydávají na žádost řadu druhopisů matričních dokladů. V případech, kdy jsou matriční knihy již uloženy ve státních oblastních archivech, matriční úřad požádá příslušný archiv o vydání podkladů pro vystavení druhopisu matričního dokladu. Z těchto podkladů pak vyhotoví matriční doklad. Vyhotovení takového dokladu zpoplatní pouze matriční úřad, archiv v tomto případě poplatek nevybírání.

Pokud se žadatel obrátí přímo na státní oblastní archiv, vyhotoví tento archiv podklady a odešle je spolu se žádostí příslušnému matričnímu úřadu, který zajistí vyhotovení matričního dokladu, vybere správný poplatek a matriční doklad odešle žadateli.

K paragrafu 58

Výslovně je uvedeno, že cizozemské veřejné listiny musí být předkládány v překladu do českého jazyka. Tento překlad musí zajistit osoba, která žádá, aby na podkladě takové veřejné listiny byl proveden zápis do matriční knihy.

K paragrafu 59

Stanoví se oprávnění matričního úřadu provést opravu na matričním dokladu, tj. rodném, oddacím a úmrtním listu, popřípadě vydání nového matričního dokladu, jsou-li v něm uvedeny chybné údaje. Před provedením takové opravy musí ověřit tyto údaje v matriční knize. Opravu na matričním dokladu bude provádět tehdy, nebude-li tím zpochybněna jeho věrohodnost. Jinak vždy vydá nový matriční doklad. Podrobnosti stanoví prováděcí vyhláška.

Je možné provádět i opravy údajů, které jsou chybně zapsány v matriční knize. Jsou-li v knize manželství a knize úmrtí uváděny rozdílné údaje, je třeba tyto rozpory sjednotit, a to vždy podle zápisu v knize narození.

Výslovně je uvedeno, že v případě rozdílných údajů na matričních dokladech a veřejných listinách se za správné považují údaje uvedené na matričním dokladu. Pokud se žadatel domáhá jiného údaje, než jaký je zapsán v matriční knize, musí nejprve doložit veřejné listiny, na jejichž podkladě je možné provést opravu matričního zápisu a poté vydat matriční doklad se správnými údaji.

K paragrafu 60

Matrika je základní státní evidencí o narození, uzavření manželství a úmrtí, která se trvale archivuje, a proto se stanoví povinnost osob a popřípadě informačního systému evidence obyvatel, poskytnout všechny potřebné údaje. Údaje z této státní evidence budou pravidelně poskytovány evidenci obyvatel, která bude plnit funkci základního informačního systému v České republice. Je proto nezbytné, aby zápisy v matričních knihách byly úplné.

K paragrafu 61

Rodné číslo je základní identifikační údaj fyzické osoby a je tedy snahou využívat maximálně tohoto znaku i při zápisech do matričních knih. V budoucnu by bylo možné poskytovat osobní údaje na podkladě rodného čísla. Tento údaj z hlediska perspektivy bude možné využít efektivně i ve výpočetní technice, při plnění oznamovací povinnosti apod.

K paragrafu 62

Obdobně jako dosud je stanoveno právo a povinnost občana užívat v úředním jednání takové jméno popřípadě jména, které má uvedeno v rodném listu, který vydá vždy matriční úřad podle tohoto zákona. Ze zákona vyplývá povinnost prokazovat narození i rodným listem vydaným zvláštní matrikou. Pro úřední potřebu tak nebudou moci občané své narození prokazovat cizozemským rodným listem.

K paragrafu 63

V zákoně je vymezeno, jaké jméno nelze do matriční knihy zapsat. Nově je upraveno, že stejné jméno nemohou mít pouze žijící sourozenci společných rodičů. Takové jméno matrikář do matriční knihy nezapiše, jen v případě, že o takové skutečnosti ví. Půjde-li však o tzv. polorodé sourozence (tj. děti mají společného jen otce či matku), mohou takové děti mít stejné jméno. Nesmí jít o jméno v nesprávné pravopisné podobě nebo, že se pro osobu mužského pohlaví zvolilo jméno ženské a naopak. Nelze zapsat jména zkomolená, zdrobnělá a domácí.

Matrikáři mají k dispozici odbornou publikaci o jménech českých i cizích, ve které mohou ověřit správnou pravopisnou podobu jména. V případě pochybností (především u jmen arabských, vietnamských a japonských) je žadatel povinen předložit znalecký posudek o správné pravopisné podobě jména.

Návrh zákona zohledňuje četné požadavky fyzických osob i poznatky z praxe a umožní zápis dvou jmen do matriční knihy. V návrhu se předpokládá, že se zápis druhého jména umožní i zpětně, a to formou prohlášení před matričním úřadem příslušným podle místa trvalého pobytu občana nebo matričním úřadem, v jehož matriční knize je narození zapsáno. Za nezletilého činí prohlášení zákonní zástupci, u nezletilého staršího 15 let bude k platnosti takového prohlášení vyžadován jeho souhlas. Vycházíme ze skutečnosti, že fyzická osoba starší 15 let je dostatečně duševně vyspělá, aby byla schopna samostatně posoudit, zda chce užívat jiné jméno, případně dvě jména. Tato úprava navazuje na úpravu povolení změny jména, kde je rovněž u nezletilce staršího 15 let vyžadován jeho souhlas.

V návrhu zákona je také upraveno, jak může občan postupovat v případě, že v knize narození má zapsána k 31. prosinci 1949 dvě nebo více jmen.

Výslovně je stanoveno, jak bude postupovat občan, byl-li zápis jeho narození proveden do zvláštní matriky.

Ve všech těchto případech je maximálně zohledněno právo občana svým vlastním rozhodnutím, které vyjádří v příslušném prohlášení, určit, zda bude užívat jedno či dvě jména.

K paragrafu 64

Návrh zákona umožňuje, aby občan, jehož jméno je v matriční knize zapsáno v cizojazyčné podobě, požádal matriční úřad nebo zvláštní matriku o vydání nového matričního dokladu, v němž bude mít uvedeno toto jméno v českém ekvivalentu. Takové oznámení může učinit i v souvislosti se zápisem jeho narození do zvláštní matriky, aby na vydaném rodném listu bylo již uvedeno jméno v požadované podobě. Např. půjde o zápis narození osoby, která nabyla státní občanství České republiky. Na cizozemském rodném listu má uvedeno jméno "Volodimir", a může proto oznámit, že bude užívat českou podobu tohoto jména, tj. "Vladimír". Zákon stanoví oznamovateli pouze povinnost, aby v případech, kdy vzniknou pochybnosti o správném českém ekvivalentu, předložil znalecký posudek. Ve většině případů si správnost českého ekvivalentu ověří matrikář z odborné publikace, která u jednotlivých českých jmen uvádí jejich ekvivalenty v cizích jazycích. Oznámení nelze odvolat. Pokud později bude chtít opět užívat cizojazyčnou podobu jména, může požádat o povolení změny jména.

K paragrafům 65 - 67

Pokud si osvojitelé přáli, aby osvojenec měl jiné jméno, museli až dosud žádat o povolení změny jména osvojeného dítěte. Tato situace byla velmi necitlivá a mohla jim působit i určité osobní problémy při projednávání této záležitosti před matričním úřadem v místě jejich pobytu. Proto se

navrhuje, aby osvojitelé mohli ve stanovené lhůtě zvolit osvojení prohlášením jméno podle vlastní úvahy. Mohou samozřejmě zvolit i dvě jména.

V případech, kdy se bude jednat o osvojení, který je starší 15 let, bude k platnosti takového prohlášení vyžadován jeho souhlas.

Zánik nebo zrušení osvojení nemá již na takto zvolené jméno osvojení vliv. Osvojitelé si sami zvolí, kterému matričnímu úřadu toto prohlášení předloží.

K paragrafu 68

Zákon vymezuje obsah a náležitosti prohlášení o zvolení jména, případně jmen (§ 62 a § 64) a stanoví, jaké doklady musí být k prohlášení připojeny.

K paragrafům 69 - 72

V úředním styku budou fyzické osoby oprávněny a povinny užívat příjmení, které je uvedeno v matričním dokladu.

Příjmení žen se do matriční knihy zapíše a ve výpisu uvedou v souladu s pravidly české mluvnice, tj. s odpovídající koncovkou. Na žádost nositelky příjmení bude moci matriční úřad v matričním zápisu a na matričním dokladu uvést její příjmení i bez koncovky.

Občan bude moci i nadále užívat jedno příjmení. Návrh zákona jasně vymezuje případy, kdy může občan užívat více příjmení. Současně se připouští, aby v případech, kdy občan v souladu se zákonem dvě příjmení užívá, si zvolil pouze jedno příjmení.

V návaznosti na zákon o rodině se výslovně stanoví, že oznámení rozvedeného manžela, že přijímá zpět své dřívější příjmení, se zapíše do matriky. Tato skutečnost má zásadní vliv na příjmení fyzické osoby. Po provedení zápisu bude splněna oznamovací povinnost evidenci obyvatel.

K paragrafům 73 - 78

Zákon vymezuje důvody, kdy lze změnit příjmení a stanoví, kdy není možné povolit změnu jména (ze stejných důvodů, pro něž nelze zapsat jméno do knihy narození). Obdobně jako u zápisu jména při narození, v případě pochybností o správné pravopisné podobě jména, stanoví se žadateli o změnu jména povinnost, předložit znalecký posudek.

Ve správním řízení o žádosti o povolení změny jména nebo příjmení se vždy musí přihlížet k tomu, aby taková změna nebyla v rozporu s potřebami a zájmy nezletilého. V této věci si může matrikář vyžádat i znalecký posudek z oboru dětské psychologie či vyjádření orgánu péče o nezletilé.

Nově se upravuje možnost povolení změny jména a příjmení fyzické osobě, u níž probíhá změna pohlaví a fyzické osobě, která není občanem, ale má na území České republiky povolen pobyt.

Stanoví se podmínky pro povolení změny příjmení u manželů za trvání manželství. Respektuje se především dohoda o příjmení, kterou manželé učinili při uzavření manželství.

Místní příslušnost matričního úřadu k povolení změny jména nebo příjmení se řídí trvalým pobytem žadatele nebo dítěte. Pokud žadatel není ani nebyl přihlášen k trvalému pobytu na území České republiky, rozhoduje o jeho žádosti Obvodní úřad městské části Praha 1. Současně se umožňuje, aby ze závažných důvodů nebo na žádost bylo vyřízení žádosti postoupeno jinému matričnímu úřadu (např. tomu, v jehož knize narození je jméno nebo příjmení, které má být změněno, zapsáno). Návrh zákona stanoví obsah žádosti o povolení změny jména a příjmení a stanoví, které doklady je třeba k žádosti připojit. Podmínkou povolení změny jména, popř. jmen a příjmení nezletilce staršího 15 let je jeho souhlas s touto změnou.

Návrh zákona výslovně upravuje případ, žádá-li o povolení změny příjmení občan, který žije v manželství s cizincem, který nemá povolen trvalý pobyt na území České republiky. Má-li se povolená změna příjmení vztahovat i na tohoto cizince, občan k žádosti o povolení změny příjmení musí připojit doklad, že povolená změna příjmení bude uznána za platnou i v domovském státě cizince.

K paragrafu 79

Nově jsou upraveny případy, kdy občanovi za trvání manželství s cizincem byla povolena změna příjmení rozhodnutím cizího státu. Doposud nebylo toto rozhodnutí uznáno za platné v České republice a občan musel podávat samostatnou žádost o povolení změny příjmení u příslušného matričního úřadu v České republice. Podle navrhované úpravy bude takové rozhodnutí uznáno za platné bez dalšího i v České republice, pokud měl občan trvalý pobyt na území cizího státu v době, kdy k pravomocnému rozhodnutí cizího státu došlo. Jestliže však občan neměl trvalý pobyt v cizině v rozhodné době, pravomocné cizozemské rozhodnutí bude platné i v České republice až poté, co ministerstvo uzná jeho platnost.

K paragrafu 80

V zákoně se upřesňuje, že cizozemská rozhodnutí o povolení změny jména nebo příjmení jsou bez dalšího platná v České republice, stanoví-li tak mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. V současné době vyplývá uznání rozhodnutí ve věci změny jména a příjmení ze Smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o úpravě některých otázek na úseku matrik a státního občanství, publikované ve Sbírce zákonů pod č. [235/1995](#) Sb.

K paragrafu 81

Podle § 3 odst. 2 vyhl. č. [22/1977](#) Sb., kterou se vydávají bližší předpisy k zákonu o matrikách, ve znění pozdějších předpisů, může být matrikářem ustanoven občan, který mj. prokázal znalost vedení matrik složením zkoušky u okresního úřadu. V návrhu zákona se výslovně stanoví, že takto získaná způsobilost se považuje za zkoušku i podle návrhu tohoto zákona.

K paragrafu 82

Zápisy do matričních knih, včetně zápisů změn, mají vždy dopad na osobní stav, jméno a příjmení fyzické osoby, popřípadě na jejich základě může být osvědčen vznik právními předpisy předvídaných práv či povinností (například zápis o určení otcovství u dítěte narozeného mimo manželství může být jedním z podkladů pro uplatnění nároku na výživné dítěte, zápis změny příjmení a následné vystavení rodného listu umožňuje občanovi požádat o vystavení nového občanského průkazu apod.). Z

uvedených důvodů je třeba, aby podklady, na základě kterých je zápis do matričních knih prováděn, měly charakter veřejné listiny. Vzhledem k tomu, že v českém právním řádu neexistuje obecná definice veřejné listiny, je vymezena uvedeným paragrafem.

Za veřejnou listinu je dále třeba považovat i listinu, která se za veřejnou považuje podle zvláštního právního předpisu nebo podle mezinárodní smlouvy.

K paragrafu 83

Nově se stanoví matričním úřadům plnění oznamovací povinnosti o údajích zapsaných v matričních knihách či o rozhodnutích o povolení změny jména a příjmení. Způsob a případy, ve kterých budou matriční úřady plnit oznamovací povinnost, stanoví např. zákon o evidenci obyvatel a rodných číslech.

K paragrafu 84

Z důvodu zajištění podkladů pro zápis do matričních knih, včetně podkladů pro dodatečné záznamy, návrh zákona vymezuje oznamovací povinnost právnických osob, u nichž vzniknou skutečnosti rozhodné pro provedení takového zápisu. Je stanovena 30 denní lhůta, ve které musí příslušné orgány podklady zaslat matričnímu úřadu.

Pokud jsou však rozhodnutí doručována do ciziny, může příslušný orgán splnit oznamovací povinnost nejdéle do 30 dnů od obdržení potvrzení o převzetí rozhodnutí. Rozhodnutí nabude právní moci např. 1.zářím 1998, ale doklad o převzetí takového rozhodnutí obdrží orgán, který plní oznamovací povinnost, až 1. prosince 1998. Lhůta se počítá až od 1.prosince 1998.

K paragrafu 85

Matrika je státní evidence o fyzických osobách. Údaje z nich jsou poskytovány dalším orgánům. V případě pochybnosti o správnosti údajů zapisovaných do matriční knihy je povinností matričního úřadu zajistit jejich odstranění. Provede proto prošetření jejich správnosti, ke kterému však nezbytně potřebuje údaje z dalších evidencí, zejména evidence obyvatel. Vzhledem k významu matričních zápisů je stanovena povinnost vymezeným orgánům potřebné údaje poskytnout.

K paragrafu 86

Při rozhodování o právech, právem chráněných zájmech či povinnostech fyzických osob se v rozsahu stanoveném tímto zákonem postupuje podle zákona č. [71/1967](#) Sb., o správním řízení (správní řád).

Výsledkem každého správního řízení by mělo být správní rozhodnutí.

V návrhu zákona se však umožňuje, že pokud se ve stanovených případech žadateli vyhoví v plném rozsahu, není třeba vydávat správní rozhodnutí. Má-li například dojít k uzavření manželství před orgánem (duchovním) státem registrované církve nebo náboženské společnosti, snoubenci musí požádat příslušný matriční úřad o vystavení osvědčení podle § 4b odst. 2 zákona o rodině. Pokud je jejich žádosti vyhověno, tento doklad je jim vystaven. Je tedy nadbytečné, aby došlo nejprve k vydání správního rozhodnutí a poté, co toto nabude právní moci, vydat potřebné osvědčení. Na druhé straně, pokud však žádosti snoubenců nebude vyhověno, je třeba vydat zamítavé správní rozhodnutí,

proti kterému snoubenci mohou použít všech opravných prostředků, včetně podání správní žaloby u příslušného soudu.

Toto ustanovení na jedné straně umožňuje urychlení postupu v dané věci a na druhé straně pak důslednou ochranu práv a právem chráněných zájmů fyzických osob.

K paragrafu 87

Od účinnosti tohoto zákona povedou matriční knihy matriční úřady, které určí a jejich správní obvody vymezí ministerstvo vyhláškou. Návrh zákona proto stanoví, že tyto matriční úřady převezmou nejpozději do jednoho měsíce od jeho účinnosti matriční knihy od obecních úřadů a újezdních úřadů pověřených vedením matrik, pokud jejich působnost na úseku matrik zanikla.

K paragrafu 88

V zájmu zajištění jednotného vedení matričních knih, sbírek listin a zabezpečování úkonů s tím souvisejících vydá ministerstvo na základě zmocnění v tomto ustanovení vyhlášku, v níž veškeré tyto záležitosti upraví.

K paragrafu 89

V tomto přechodném ustanovení se stanoví dvouletá lhůta od účinnosti zákona k předání prvopisů a druhopisů matričních knih a sbírky listin těm archivům, které budou od účinnosti zákona příslušné k jejich archivaci. V některých případech jsou totiž prvopisy i druhopisy matričních knih uloženy ve stejném státním oblastním či okresním archivu. Z důvodu předcházení případnému zničení obou výtisků matričních knih se předpokládá jejich oddělené uložení.

Před předáním uvedených materiálů k archivaci je nezbytné ověřit, zda je zachován prvopis i druhopis matričních knih u příslušného matričního nebo okresního úřadu. Bude-li zjištěno, že se některá matriční kniha nedochovala, musí tyto úřady nejprve zajistit vyhotovení jejich opisů.

Obdobně musí příslušné archivy zajistit vyhotovení druhopisu matriční knihy, pokud není zachován a její prvopis je již uložen u příslušného archivu.

K paragrafu 90

Zákon výslovně stanoví, že i nadále zůstávají v platnosti matriční doklady vyhotovené podle předpisů platných k 31. 12. 1949 nebo právních předpisů platných k počátku účinnosti tohoto zákona. Není tedy třeba, aby fyzické osoby předkládaly nové rodné či oddací listy, pokud mají k dispozici doklady vyhotovené orgány příslušnými k jejich vydání před účinností tohoto zákona.

Často vznikají spory, v kterých případech je křestní list veřejnou listinou prokazující narození. Návrh zákona proto stanoví potřebné náležitosti křestního listu, aby mohl být považován za veřejnou listinu.

K paragrafu 91

V zákoně se výslovně stanoví, že při vydávání výpisu z matriční knihy je třeba vycházet z právních předpisů platných v době vzniku matriční události. Právní řád již nyní nezná některé instituty, užívané do 31. prosince 1949 v souladu s tehdy platným Obecným občanským zákoníkem z r. 1811 (např. legitimace, dání jména, oduznání otcovství apod.). U některých institutů, např. u osvojení platila jiná právní úprava. Je-li v matriční knize např. zapsáno osvojení podle dříve platných právních předpisů, uvedou se ve výpisu pokrevní rodiče a pouze se změní příjmení osvojenice.

Obdobně se bude postupovat při provádění dodatečných zápisů matričních událostí do matričních knih.

K paragrafu 92

V tomto přechodném ustanovení se stanoví, že podání učiněná před nabytím účinnosti tohoto zákona, se vyřizují podle dosavadních předpisů.

K paragrafu 93

Zákon vymezuje, do jakého správního obvodu matričního úřadu bude obec příslušet v případě sloučení, připojení nebo rozdělení obcí. Zároveň stanoví, že v případech, kdy bude ministerstvem určen nový název obce (tj. neponese název žádné ze sloučených obcí), stanoví ministerstvo současně příslušnost této obce k určitému správnímu obvodu matričního úřadu.

Předpokládá se, že ministerstvo může v případě potřeby, s přihlédnutím k požadavkům praxe, tuto příslušnost změnit vyhláškou.

K paragrafu 94

Podle dosud platné právní úpravy se manželství uzavírá před starostou (primátorem) nebo pověřeným členem obecního (městského) zastupitelstva matričního úřadu, v jehož obvodu má jeden ze snoubenců trvalý pobyt. Na základě připomínek některých starostů, u jejichž obcí bylo navrženo zrušení matriční působnosti, byla do návrhu zákona zapracována i novela zákona o rodině, která by umožnila uzavírání manželství i před starostou nebo zástupcem starosty obecního úřadu, který nebude pověřen matriční působností.

Dále se nově stanoví povinnost orgánu státem registrované církve nebo náboženské společnosti, před kterým došlo k uzavření manželství, aby ve lhůtě 3 pracovních dnů od uzavření manželství doručil protokol o uzavření manželství příslušnému matričnímu úřadu. Matriční úřad provede zápis do matriční knihy a vystaví oddací list. Stanovení konkrétní lhůty bylo nezbytné, neboť zápis do matriční knihy je třeba provést bezodkladně. Matriční úřad musí splnit oznamovací povinnost evidenci obyvatel a manželé potřebují oddací list, aby mohli požádat o vystavení nového občanského průkazu, cestovního pasu apod.

Navrhuje se i novelizace ustanovení týkajícího se uzavření manželství v případech, je-li život toho, kdo chce uzavřít manželství, ohrožen a manželství se uzavírá v cizině před osobami stanovenými v zákoně. Příslušné ustanovení zákona o rodině se navrhuje doplnit o podmínku, že takový postup je možný za předpokladu, je-li alespoň jeden ze snoubenců občanem. Podle dosud platné právní úpravy mohlo být takto uzavřeno manželství i mezi dvěma cizinci. V jejich domovském státě, resp. státech by však mohly vzniknout pochybnosti o platnosti takto uzavřeného manželství a dále by v České

republiky neexistoval matriční úřad, který by mohl provést zápis o uzavření tohoto manželství. Manželství uzavřené v cizině je možné zapsat do zvláštní matriky za předpokladu, že alespoň jeden z manželů je občanem.

Navrhuje se novela ustanovení zákona o rodině týkající se uzavření manželství zástupcem. Stanoví se obsah písemné plné moci a současně se vymezí, kdo může být zástupcem snoubence.

K paragrafu 95 a 96

V těchto ustanoveních jsou uvedeny zákony, které budou novým zákonem o matrikách měněny.

K paragrafu 97

Ustanovení vymezuje právní předpisy, které budou k datu účinnosti nového zákona o matrikách zrušeny.

K paragrafu 98

Navrhuje se datum nabytí účinnosti zákona od 1. ledna 2001, s výjimkou ustanovení § 6 odst. 2, které nabude účinnosti dnem 1. ledna 2004. Z hlediska přípravy odpovídající techniky, softwarového vybavení a proškolení matrikářů lze považovat předpokládanou legisvakanci za dostatečnou.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [EUDAMED: Jednotná databáze mění pravidla hry na trhu zdravotnických prostředků](#)
- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)